

Thorbecke voor Spinoza

Sandra Spijkerman - 31/10/08, 00:00

Zijn kunstenaars nog in staat een monument te maken? Hans van Houwelingen zet het debat op scherp en oppert monumentenruil.

Beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen wil bestaande sculpturen van Spinoza (in Den Haag) en Thorbecke (in Amsterdam) uitwisselen. Deze op de computer geconstrueerde foto's illustreren het voorstel. (FOTOCOMPOSITIES HANS VAN HOUWELINGEN)

(Trouw)

In 1876 beging de Haagse gemeenteraad een historische blunder. De raad weigerde een Thorbecke-monument, een bronzen standbeeld vervaardigd door de beeldhouwer Ferdinand Leenhoff (1841-1914) in opdracht van de landelijke vergadering van Thorbecke Comité. Achteraf gezien is de afwijzing onbegrijpelijk. Het ging immers om de nagedachtenis van de man die verantwoordelijk is voor de Grondwet van 1848, en daarmee voor onze parlementaire democratie. Het beeld kwam uiteindelijk in Amsterdam te staan op het Reguliersplein, dat werd omgedoopt tot Thorbeckeplein. Daar staat het nog. Maar als het aan beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen ligt, niet lang meer.

Van Houwelingen nam afgelopen jaar deel aan een project van Stroom Den Haag, de instelling in de hoofdstad die sinds 1990 verantwoordelijk is voor alle niet-museale kunst. Onder de titel 'Werkplaats Thorbecke' hebben Van Houwelingen, André Kruijsen, Florian Göttke en Gerlinde Schuller nagedacht over twee fundamentele vragen rond monumenten. Zij vroegen zich allereerst af hoe een monument er in de huidige maatschappij zou moeten uitzien. En stelden de vraag of een hedendaagse kunstenaar nog wel in staat is een monument te maken.

Directe aanleiding voor het starten van 'Werkplaats Thorbecke' was het verzoek dat het Haagse VVD-raadslid Thessa Oosterholt ruim anderhalf jaar geleden deed. Zij vond het tijd worden voor een Thorbecke-monument in de residentie. De parlementaire democratie ligt de laatste jaren onder vuur en een monument zou kunnen bijdragen aan het opnieuw onder de aandacht brengen van de ideeën van Thorbecke, was de achterliggende gedachte.

Het raadslid stond een bronzen en goed herkenbaar beeld voor ogen dat ergens op het Binnenhof geplaatst zou moeten worden. Stroom wilde de uitgangspunten en wensen van het raadslid graag onder de loep nemen en begon 'Werkplaats Thorbecke', een denkoefening over een mogelijk Thorbecke-monument.

Kruijsen, zo blijkt uit de eindpresentatie bij Stroom, onderzocht vooral de mogelijke locaties: allemaal op en rond het Binnenhof. Göttke bekeek of een gedetailleerd en levensecht portret een garantie is voor een succesvol beeld. Met recente monumenten van André Hazes en Pim Fortuyn in het vizier, concludeert hij dat het realisme daar respectievelijk uitdrukkingstoos en zelfs slaafs en ironisch wordt. Geen kwalificaties waarmee je Thorbecke wilt opzadelen. Schuller (en Göttke) meende dat er een ritueel nodig is om een monument

Meer over

Nieuws | Beeldende kunst | Showbiz & Cultuur

levend te houden. Een jaarlijkse herdenking – zoals bij het Monument op de Dam – zorgt ervoor dat een fysiek beeld actueel, en dus levend, blijft.

Eigenwijs als altijd presenteert Van Houwelingen (bekend van de 'Zuil van Lely' in Lelystad) een veel concreter idee bij Stroom, dat bovendien in een duidelijk historisch en politiek kader is geplaatst. Kort samengevat komt zijn voorstel neer op een monumentenruil tussen Den Haag en Amsterdam. De hoofdstad heeft een Thorbecke-monument dat nu in Den Haag wordt gewenst. Omgekeerd bezit Den Haag sinds 1880 een monument van Felix Hexamer ter herdenking van de joodse, in Amsterdam geboren filosoof Baruch Spinoza (1632-1677), terwijl Amsterdam er graag een zou willen. Spinoza ijverde in zijn tijd voor de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van religie.

Van Houwelingen illustreert zijn voorstel met twee op de computer geconstrueerde foto's van het monumententransport op grote vrachtwagens. Dat spreekt onmiddellijk tot de verbeelding. Grootste pluspunt van zijn voorstel is dat hij de bestaande sculpturen van deze historische figuren letterlijk oppakt en hen naar een andere locatie verplaatst. Dat roept onherroepelijk weerstand op. De discussies en debatten die ongetwijfeld volgen, daar is het Van Houwelingen om te doen. In een debat zullen de verdiensten van beide grootheden én hun betekenis voor onze huidige samenleving aan de orde komen. In Van Houwelingen's voorstel is het een fysieke verplaatsing die de monumenten actualiseert.

Daarnaast is de verhuizing of ruil een briljante zet om vertaalfproblemen te omzeilen. Want als je anno 2008 een geslaagd monument wilt maken van Thorbecke of Spinoza, dan ben je gedwongen een persoon en diens gedachtegoed van 150 jaar en ouder naar het heden te halen. Het maken van een monument in 19de-eeuwse stijl (realistisch portret compleet met attributen, hoge sokkel en zelfs een hek) is geen reële optie. Een kopie naar vorm en inhoud zal direct gedateerd aandoen. Of ironisch. Van Houwelingen brandt zich met zijn voorstel wijzeijk niet aan een actualisering in vorm(ging).

Beeldhouwer Nicolas Dings heeft wel gekozen voor een actuele weergave van Spinoza als historische figuur. Op 24 november wordt bij het Amsterdamse Muziektheater en stadhuis het Spinoza-monument onthuld dat hij in opdracht van de Spinoza Vereniging heeft gemaakt. Daarin heeft Dings geprobeerd de persoon van Spinoza in een realistisch portret te vangen. Eigentijdse attributen dienen als metafoor voor diens gedachtegoed, tijdperk en betekenis. Zo refereert een ellips aan het universum en een halsbandparkiet aan een pluriforme samenleving. Het is de vraag of de toeschouwer ze herkent en vooral of hij in staat is die in verband te brengen met Spinoza. Met andere woorden: is de vertaling geslaagd?

Ook het Spinoza-platform dat Skor (Stichting Kunst en Openbare Ruimte) samen met de Amsterdamse Spinoza Kring aan het opzetten is, krijgt te maken met vertaalfproblemen omdat het probeert Spinoza naar het heden te halen. Maar het duurt nog tot mei 2009 voordat het platform en daarmee ook de uitgenodigde kunstenaars en derden via kunst en debat, Spinoza en zijn gedachtegoed actief bij een breder publiek onder de aandacht gaan brengen. Het is even afwachten hoe dat uitpakt.